

מאוצרות הפרשה

ד'מומר לחלל שבת כמומר לכל התורה כולה. אם כן, מעתה תקשה לשיטת רבי יהודאי גאון המובאת בטור אבן העזר (סימן קנ"ו) שאם היה הבעל מומר אשתו פטורה מייבום, אם כן איך טענו 'תתייבם אמנו'... כששמע רבי יואב יהושע את תוכן השאלה, עוד בטרם החל לענות, הזדעזע כולו וקרא בעוז: "חס וחלילה! לומר שהמקושש היה 'מומר' והרי לשם שמיים נתכוון!"... רק לאחר מכן השיב על עצם השאלה והצביע על דברי התוספות שם, בפרק יש נוחלין, ד"ה קטנה, שהביאו בשם מדרש שהמקושש לשם שמיים נתכוון, כי בשעה שנגזר על עם ישראל שלא יינסו לארץ בעקבות חטא מרגלים, אמרו 'אם כן אין אנו מחויבים יותר במצוות', לפיכך עמד וחילל שבת כדי שיענש ויראו כולם שחיובם בעינו עומד, ואם כן קושיא מעיקרא ליתא. (המבשר תורני)

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. ויקרב משה את משפטן לפני ה' (כו, ג-ה) שאל הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע, מה נפקא מינה בזה שאמרו שהוא לא היה בעדת קרח? ועוד צריך להבין, למה הקריב משה את משפטן לפני ה'? ותירץ, שבנות צלפחד חשבו שאולי יוכלו להחניף למשה בכך שיאמרו לו 'אבינו מת במדבר והוא לא היה... בעדת קרח', והיינו שהוא כן רצה שאהרן יהיה הכהן גדול והיה נגד קורח, אלא שי'בחטאו מת'. וכששמע משה רבינו את דבריהן החליט לא להורות דין זה כי אולי חס ושלוש יהיה חשש קטן של נגיעה של חנופה, לכן מיד 'ויקרב משה את משפטן לפני ה'.

מובא בספר 'אוצר חיים': אל רבה של טרנופול, רבי יוסף באב"ד זצ"ל, בעל מנחת-חינוך, באו שני בעלי בתים לדין תורה. אחד מבעלי הדין אמר, תוך כדי הבעת טענותיו, "אני הכרתי את אביו של רבינו, וזכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אשר היה המסדר קידושין שלי בחתונתי". פנה הרב מיד אל הצד שכנגד ושאל אותו, "האם גם אצלך היה אדוני אבי ז"ל המסדר קידושין?" ענהו הלה, "אני יליד לבוב, והתיישבתי בטרנופול רק לפני כמה שנים, כך שלא זכיתי שהוא יסדר לי קידושין". ענה הרב, "אם כך אני פסול מלדון בדינכם, שמא תהיה דעתי נוטה לצד זה שהיה מכר של בית אבא; כמו שמצינו אצל משה רבינו שלא הזדקק לדון את דינם של בנות צלפחד לאחר שאמרו שאביהם לא היה בתוך עדת קורח".

(ילקוט מאיש לרעהו, מאת הרב יצחק שקופ)

נתן נתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן (כו, ז) יש להעיר דבתחילה כתוב 'נתן להם' ואביהם' שזהו בלשון זכר, ובסוף כתוב 'אביהן' ו'להן' בלשון נקבה. ויש לבאר, דהנה במשנה בפרק יש נוחלין ורש"י הביא זאת בביאור כפל הלשון שכתוב 'נתן נתן' דבנות צלפחד ירשו שני חלקים, חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר אביו. והנה בחלק שירשו את אביהם, הרי ירושתם הוא מדין 'בת', אבל ירושתם את חפר אביו, הרי הם עומדים במקום צלפחד אביהם, וא"כ ירושתם בנכסי חפר הוא מדין 'בן'. ולפי זה יש לומר דלכן חילק הכתוב הלשון, דבתחילה כתוב לשון זכר, כי מדובר על ירושתן בנכסי חפר, וככתוב 'נתן נתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם', והיינו שיטלו חלק אביהם ביחד עם אחיו שזהו בנכסי חפר, ובזה הם יורשים מדין בן, על כן נקט בלשון זכר, ובסיפא דמדובר על נכסי צלפחד אביהם עצמו, וככתוב 'והעברת את נחלת אביהן להן', שבזה הם באים מדין בת, על כן נקט הכתוב הענין בלשון נקבה. (הגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א)

פנחס בן אלעזר וכו' השיב את חמתי (כה-יא) מדוע מופיע מעשה הקנאות שעשה פנחס בפרשת בלק, ואילו השכר שקיבל על כך בפרשת פנחס? אומרים בשם ה"בית ישראל", אם רוצים לדעת אם הקנאות לשמה או לא, צריכים לחכות שבוע, כי לפעמים רבות קורה שאדם נוהג באופן מסוים, וכשהוא חוזר ובודק בתוך תוכו הוא מגלה שבעצם המניעים האמיתיים שלו היו שונים לגמרי. האדמו"ר מסאטמר מתרין, טבעו של עולם, ובפרט בקרב הצעירים שבו, שאת תחילת הפרשה הם יודעים היטב, ואת סופה פחות. רצה הקב"ה, שאפילו ילד קטן ידע שאדם שעושה מעשה קנאות לשם שמים, מקבל על כך שכר, ולכן דחה את שכרו לתחילת הפרשה הבאה. האדמו"ר מצאנו מתרין, פנחס עשה מעשה קנאות, ומעשה כזה יכול לנבוע או מקנאות לשם שמים, שהיא חיובית, או מקנאות לעניינים אחרים שלא לשם שמים. ומאחר שיש צורך בבדיקה אחר בדיקה על מנת לחשוף את המניעים האמיתיים ואת צפונות הלב, אין השכר מגיע מיד. (מדשן בית)

וביום השבת שני כבשים בני שנה (כת, ט) הנה שבת קודש היא היום הקדוש ביותר, וכמו שאומרים בתפילה 'וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים', ואם כן לכאורה יש להבין שהרי בכל חג ובכל ראש חודש יש קרוב מוסף, אך בשאר המועדים וימים טובים יש ריבוי של קרבנות מוסף, ואילו בשבת זהו הקרבן מוסף הכי מועט מכולם, שיש רק שני כבשים. ודעת זקנים מבדלי התוס' מביא ע"ז מהמדרש שו"ט: לכל המוספים לא תמצא מוסף מועט כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה שזהו קרבן מוסף הראוי לך, לפי שכל מעשיך כפולים, שיר כפול שנאמר "מזמור שיר ליום השבת" (מזמור, שיר) עונג כפול שנאמר "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד" (עונג, מכובד), עונשו כפול שנאמר "מחלילה מות יומת", לחם כפול - לחם משנה, לפיכך ראוי קרבן שלך להיות כפול. וזהו שאומרים במוסף של שבת "להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי" מה שלא נאמר בכל המוספין. משל למלך שאמר לעבדיו הכינו סעודה לבני, הכינו להם שני מיני מאכלים, לאחר שסעדו צוה המלך להכין לו סעודתו, אמרו לו עבדיו מה נכין לך? אמר להם ולבני מה היכנתם? אמרו לו כך וכך, אמר להם ולי לא תכינו יותר מבני. כך הקדוש ברוך הוא נתן לבני ישראל לחם משנה ביום השבת לפיכך צוה להקריב גם כן לחם משנה וזהו 'וביום השבת שני כבשים' עכ"ל בעלי התוס'.

ותקרבנה בנות צלפחד וגו' למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו (כו, א-ד) החסיד המופלא רבי יוסף מנדלקורן ז"ל מאוסטרובצא, בעל 'יד יוסף' ועוד ספרים, מספר על שיחה תורנית שניהל בימי חורפו עם הגאון המפורסם רבי יואב יהושע וינגרטן זצ"ל, רבה של קינצק ובעל 'החלקת יואב': "דכירנא" הוא כתב, "שבת אחת התארח בעירנו, ורשא, כבוד הגאון האדיר המפורסם רבי יואב יהושע זצ"ל, כיון שהייתה זו פרשת 'פנחס' הצעתי לפניו את קושיית המפרשים המפורסמת על מה שאמרו חז"ל בפרק 'יש נוחלין' (בבא בתרא, קי"ט:): 'בנות צלפחד חכמניות הן. באו ואמרו למשה רבנו ע"ה אם חשובים אנו כבן הבה לנו נחלה כבן, ואם לאו תתייבם אימנו'. ויש להקשות על טענתם, שהרי במסכת שבת (צ"ו) שנינו 'תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכו', דברי רבי עקיבא, וקיימא לן

אֲשֶׁר יֵצֵא לַפְּנִיָּהם וְאֲשֶׁר יֵבֵא לַפְּנִיָּהם וְאֲשֶׁר יִצְיָאֻם וְאֲשֶׁר יִבְיָאֻם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה (כ"ז, י"ז)

בפסוק זה, לכאורה, מוצאים אנו כפל לשון, מדוע היתה התורה צריכה לחזור על עצמה: "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם", ולאחר מכן שוב: "אשר יוציאם ואשר יביאם"? הלא בפשטות מדובר על אותו התיאור בדיוק!

את התשובה נבין על פי רעיון ששיגר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל בכתב, לבני קהילה מסויימת לרגל מינויו של רב חדש לקהילה. וכה אמר: בימים עברו, נהוג היה להציב בכל עיר שעון גדול, בראש מגדל גבוה, למען תושבי העיר – בכדי שידעו תמיד מהי השעה הנכונה. מדוע מציבים את השעון דוקא בראשו של מגדל גבוה? פשוטי העם הבינו, כי הסיבה הינה בכדי שכל בני העיר יראו את השעון ממרחק, מכל מקום בו יהיו – בכל רחבי העיר. אולם האנשים החכמים יותר מבינים, כי זו לא הסיבה היחידה... ישנה סיבה נוספת, חשובה אפילו יותר: אילו היה השעון בהישג ידו של כל אדם, הרי שכל אחד מבני העיר יכול היה לגשת אליו, ולכוון אותו כרצונו, על פי שעונו שלו... עד מהרה, לא ניתן היה להסתמך כלל על השעון, ואיש לא היה יכול לדעת מהי השעה האמיתית. "ובכן, דעו לכם," סיים הרב הוטנר את מכתבו, "כי כך הדבר אף ביחס למעמדו של רב בקרב הקהילה... יש לנהוג בו בכבוד ובהערכה, בכדי שדבריו יתקבלו בלא עוררין. רב שבני הקהילה מרגישים שאפשר 'לכוון' אותו כרצונם, אינו 'מונהיג' – אלא 'מונהג', ובני הקהילה עצמם לא יפיקו ממנו תועלת ולא יוכלו להסתמך על הוראותיו! במרבית המקרים, זו רק שאלה של זמן עד שיחליפו אותו באחר..."

הרי לנו, כי דמותו של מנהיג צריכה להיות כזו, שאינה מונהגת כלל על ידי העם – אלא מנהיגה אותו תמיד ובכל המצבים! דמותו שתמיד מובילה, ואף פעם אינה מובלת! ומכאן, מבאר בעל ה'בית יצחק', תשובה לשאלתנו: שכן אילו היתה התורה מציינת רק כי המנהיג צריך לצאת לפני העם ולבוא לפניהם, ניתן היה להסתפק במנהיג שיוצא ובא לפני העם – כאשר העם הוא שמורה לו מתי לצאת ומתי לבוא... לפיכך, חוזרת התורה ומדגישה כי על המנהיג להיות זה **שיוצא ויביא** את העם, כלומר להיות המוביל ולא המובל, זה ששיקול דעתו הוא הקובע, התלי בדעת עצמו ולא בדעת אחרים! ואכן, רעיון זה עצמו עולה אף מתוך המעשה הבא: היה זה באחד הימים, כאשר נפל דבר באמריקה של לפני עשרות שנים. יהודי פשוט מן השורה, העז לתבוע את מוסד 'אגודת הרבנים' של אמריקה לדין תורה. לא פחות ולא יותר! בכדי להבין את הרקע, חשוב שנבין כי באותם ימים, מוסד 'אגודת הרבנים' היה המוסד החזק ביותר בקרב יהדות אמריקה. הוא איגד תחתיו את כל הרבנים הפליטים שהיגרו לארצות הברית, דאג להם למשרות מתאימות, וטיפל בכל שאר הבעיות של היהדות האורתודוקסית בארץ הזהב. משכך, נקל להבין כמה השתוממות עוררה העובדה, שיהודי פשוט מעז לקום ולקרוא תיגר כנגד המוסד החזק הזה. כולם היו משוכנעים, כי דין תורה זה לא יוכל להתקיים בשום פנים ואופן, שהרי כל הרבנים המאוגדים תחת 'אגודת הרבנים' – לא יוכלו לשבת בדין, שכן נוגעים הם... ואף אם ימצא רב שאינו מאוגד במסגרת הארגון – מי הוא זה ואיזה הוא אשר יסכים להכניס ראשו לדין מעין זה, העלול לעמת אותו מול ארגון כה חזק? ואכן, במשך תקופת מה לא נמצא דיין שיכול היה לדון בנושא, עד שהגיע לאמריקה רב חדש מרוסיה, אשר שמו הלך לפניו... הרב החדש – הלא הוא רבי משה פיינשטיין זצ"ל – לא היה קשור בשום דרך ל'אגודת הרבנים', הוא לא נשא כל משרה רבנית רשמית לעת עתה, ולא היתה כל מניעה לכך שישב בדין תורה מורכב זה. לא נותר אפוא כי אם לקבל את הסכמתו לכך... ובכן, באחד הימים הבאים, התייצבה משלחת מטעם 'אגודת הרבנים', וביקשה מרבי משה להיכנס לעובי הקורה ולקבל על עצמו לדון בדין התורה המדובר. רבי משה מצידו הבין היטב את המורכבות הרבה הכרוכה בדין תורה זה, ובכל זאת, לא היסס: "במקום שאין איש – עלי להיות איש! חובתי הינה לדון כל דין תורה שביכולתי לפסוק בו!", גמר בליבו, ובו במקום הביע את הסכמתו. מספר ימים לאחר מכן, התקיים דין התורה בביתו של רבי משה. בתחילה התקשה התובע בדיבורו, אולם אט אט, משנוכח כי רבי משה מעניק לדבריו את אותו המשקל כמו לדבריו של הנציג המכובד המייצג את 'אגודת הרבנים' – חזר אליו עוז רוחו, והוא הרצה את טענותיו בשטף. מאידך, 'אגודת הרבנים' אף היא הציגה את טענותיה באמצעות נציגה, ולאחר שנשמעו טענותיהם של הצדדים – ביקש רבי משה מספר ימים בכדי להתיישב בדעתו. מספר ימים חלפו, רבי משה בירר מה שבירר ודרש מה שדרש, ולאחר מכן העלה על הכתב פסק דין ברור ומנומק, שהוביל למסקנה חד משמעית: הצדק עם היהודי הפשוט! 'אגודת הרבנים' יצאה חייבת בדין, וחוייבה בתשלום... הידיעה על כך, נפלה על הציבור כרעם ביום בהיר. עוד באותו היום, הגיעה משלחת של עסקנים אל ביתו של רבי משה, והבהירה לו בעדינות את משמעות פסק הדין: "בפסק זה, הנך מנתק באופן סופי את קשריך עם 'אגודת הרבנים'! לא תוכל לעולם לקבל משרה רבנית כלשהי באמריקה, ואפילו כשמש לא יקבלו אותך... עליך לחזור בך בהקדם!" דרשו העסקנים, אולם רבי משה לא התרשם... "לא הגעתי לאמריקה בכדי לכהן כרב!", השיב הגאון לאורחיו הנכבדים, והוסיף: "משרת רבנות היתה לי גם ברוסיה... לא אבחל בכל מלאכה בכדי לפרנס את משפחתי, ואם אדרש לכך – מוכן אני גם לטאטא רחובות, ובלבד שאוכל ללמוד בשקט ולחנך את ילדי כרצוני! אינני מכיר מאומה מלבד האמת!", הבהיר רבי משה, וסיים: "מהאמת הזו – מאומה לא יצליח להזיז אותי!".

לעסקנים לא נותר כי אם להיטש זה בזה בפליאה, ולעזוב את הבית. איש מהם מעולם לא שמע דברים מעין אלו... רב שכזה – טרם נראה במחוזותיהם! ובכן, מזה אירע לבסוף? בסופו של דבר, דוקא דין התורה המדובר, הוא שפרסם את רבי משה בקרב הציבור. הכל התפעלו כל כך מאומץ רוחו ומנחישותו של הרב שהגיע זה עתה מרוסיה, והמעשה היה לשיחת היום. מפה לאוזן עברה השמועה, כי הנה, גם באמריקה ישנו רב שאינו חת מפני איש, ועד מהרה נהרו אליו המונים מכל שדרות הציבור. סוחרים הביאו בפניו דיני תורה סבוכים, עקרות בית הביאו בפניו שאלות הלכתיות הנוגעות לכשרות המזון, ולא חלפו שנים רבות עד שהיה רבי משה לרבה הבלתי מעורער של כל יהדות אמריקה!

כי אכן, כפי שלמדנו, זהו רב אמיתי, רב הראוי להנהיג את העדה: רב שהוא מנהיג – ולא מונהג! ('ללמדך' מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

נזכר בשבת ששלח גלידה חלבית לסעודה בשרית

שאלה: קייטרינג שלח אוכל עבור סעודת שבע ברכות לכל השבת שנערכת מחוץ לעיר, בליל שבת נזכר שבטעות שלח גלידה חלבית ונמצא שמכשילים לאכול גלידה חלבית בסוף הסעודה הבשרית (והרי חייבים לחכות שש שעות וגם לברך ברכת המזון, עי' שו"ע יו"ד סי' פ"ט), האם מותר לשלוח גוי לשם (ברכב מחוץ לתחום) כדי להודיעם?

תשובה: כתב הרמ"א (ס' רע"ז סעיף ב') בשם ה"ע"טור" שמותר לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא במקום מצוה, ומסיים הרמ"א שיש מחמירין ואין לעשות כן אלא לצורך גדול או הפסד מרובה (ועי' משנ"ב ס"ק כ"ה) ומ"מ מותר לומר לעכו"ם לתקן את העירוב שהתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול, עי' שם. והיינו אפילו לעשות קשר דאורייתא או מלאכת בונה מותר כדי להציל הרבים ממכשול (ומשמע אפילו במקום כרמלית, ולאו דוקא ברשות הרבים, שהרי רוב מקומות אין כאן רשה"ר דאורייתא). לפי"ז בנדון דידן שמשפחה שלמה יאכלו חלב תוך שש שעות מארוחה בשרית ובאותה סעודה, בודאי מותר לשלוח לשם גוי כדי להודיעם אפילו שהם מחוץ לתחום (הגר"י סילמן שליט"א). ויש להוסיף שהרי כמעט בכל גן ובכל כיתה יש ילדים אלרגיים לחלב שאסור להם לאכול מוצרי חלב כלל, א"כ יש צד גדול שגם באותה סעודה ישנם ילדים אלרגיים, ואם לא ידעו שהיא חלבית יכול לבוא לסכנת נפשות (וכבר היה מקרה של ילדה שאכלה במסעדת פרווה מוצר חלבי ונפטרה ר"ל), ואפילו אם יהיה רק צד רחוק של פיקוח נפש מותר לחלל שבת, וא"כ בודאי מותר לשלוח לשם גוי כדי להודיע להם על הטעות. ואם אפשר עדיף לומר לגוי לומר לגוי אחר לנסוע לשם, ועי"ז נעשה שבות דשבות במקום מצוה **שמותר לכתחילה** (עי' משנ"ב ס' ש"ז ס"ק כ"ד).

(הגרי"א דינר שליט"א, גליון מים חיים)

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות בנימין מרקוס להולדת הבן הנכד
משפחות מהדיזאדה-הרב שטרית-הרב חפוטא להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחות ליבוביץ-כץ-גולדברג ידלר להולדת הבת הנכדה הנינה
גני הדר: משפחות מאינץ-שחר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחות ורנר-גולדשמיד-גוז להולדת הבן הנכד
משפחת דגן לאירוסי הבן משפחת פארו להולדת הבת